

IK HEB EEN ZOETEN NAAM, MIJN NAAM IS MEI.

Kanttekeningen bij honderd jaar Eén Mei.

HERMAN BALTHAZAR

"Ik heb een zoeten naam, mijn naam is Mei", zegt het meisje Mei tot de wolkenspinster met wie ze praat over haar liefde tot Balder. Het is één van de 4.500 versregels uit het lange symbolische gedicht *Mei* dat Herman Gorter (1864-1927) publiceerde in maart 1889. Iedereen kent dit literaire monument, het grote pronkstuk van een fundamentele vernieuwingsbeweging in onze literatuur. Of men kent toch minstens de openingsregel: "Een nieuwe lente en een nieuw geluid." De *nieuwe lente* was meer dan een cyclische terugkomst. Met een *nieuw geluid* zocht Gorter ook een nieuwe taal om poëtisch-sensitief uitdrukking te geven aan een zeer nieuwe, onvergelykbare tijd.

Er is geen onmiddellijk en aanwijsbaar verband tussen de Mei van Gorter en de Eén Mei, die als strijddag van de internationale arbeidersbeweging in datzelfde 1889 ontstond. En toch. Gorter sloot zich kort nadien aan bij de socialistische beweging en zijn zoeken naar een nieuwe taal ging op in een nieuw en fel engagement dat werd ervaren als een roeping. Als kunstenaar stond hij niet alleen. Velen werden aangegrepen door een revolutionaire gloed en een geloof in de nieuwe kracht van de socialistische arbeidersbeweging. Zo vond Gorter in Henriette Roland Holst - van der Schalck (1869-1952) een vurige medestrijdster met wie hij het tijdschrift *De Nieuwe Tijd* stichtte, in dienst van het socialisme. Henriette was o.m. onder de invloed gekomen van de Brit William Morris (1834-1896), niet alleen een begaafd dichter en architect, maar ook de geestelijke vader van de *Arts and Craft* beweging en de stichter - organisator van de *Socialist League* en het toonaangevende tijdschrift *The Commonweal*. In deze kringen kreeg Eén Mei heel vlug een allegorische betekenis. In haar verzenbundel *De Nieuwe Geboort* (1902) schrijft zij:

*De dag zal zijn blank als een waterval en de stad vol geflits van
gouden seinen. In middagbrand komt dan, een donkere vlek, de
drom opdringen door de straten, naar de pleinen.*

Dit gedicht *De dag zal zijn* is een geweldige ode aan de stoet van de proletaren waarvoor "de staatge huizen dicht doen hun deuren en hun pracht begraven". Voor haar en haar geestesgenoten was het geketende proletariaat de moderne Prometheus geworden, die het licht van het socialisme op aarde bracht. Dit socialisme was hartstocht geworden, bijna een religie.

Vanaf de Eerste Industriële Revolutie op het einde van de 18e eeuw was men bewust geworden van een nieuwe *sociale kwestie*. De machine bracht ongekende mogelijkheden, maar ook veel sociale ontwrichting, ellende en uitbuiting. In het spoor van de vele omwentelingen op weg naar een nieuw type van maatschappij stapelden zich dan ook de sociale onlusten op en vele filosofen, dichters, ambachtslieden en anderen zochten er nieuwe, vaak utopische ant-

woorden op. Uit deze voorgeschiedenis kwam in de laatste jaren van de vorige eeuw een ander, meer omvattend en meer gestructureerd proces op gang. Als onderdeel van dit globaal maatschappelijk proces kreeg dus ook de socialistische beweging een andere vorm en inhoud. Daarin past de Tweede Internationale, die te Parijs ontstond in 1889. Daarin past ook de betekenis van Eén Mei.

In essentie kan gesteld worden dat deze andere vorm en inhoud gericht waren op een versnelde, op afzienbare termijn gestelde, emancipatie van de brede arbeidersmassa. Uiteraard sloeg dit vlugger en beter aan waar meer industrie en meer arbeiders geconcentreerd waren. De fabrieksstad Gent was bij voorbeeld één van de sterkste pijlers waarop in 1885 de Belgische Werkliedenpartij werd gebouwd.

Te Gent beleefde dit nieuwe type van arbeidersbeweging dan ook heel vroeg, vanaf het begin van de jaren 1880, een succesvolle doorbraak. Rond snel groeiende organisaties, die hoofdzakelijk de materiële belangenbehartiging op het oog hadden, ontstond er een waaier van kulturele, distraktieve en propagandistische initiatieven, die duizenden arbeidersfamilies min of meer militant aantrokken. Het gezamenlijk resultaat was het ontstaan van socialistische tegenkultuur als wapen, bindmiddel of strijdkreet voor de met politieke en sociale rechten begiftigde integratie van de arbeidersklasse in de industriële maatschappij. Bij het Gentse voorbeeld blijvend, kan gewezen worden op verschillende volksdichters of zangers, die dit gedachtengoed populariseerden. Rik Van Offel schreef het zo populaire Canaillelied:

*Gij zijt Canaille, heeft men ons verweten!
Gegroet, o naam, die zoveel groots bevat...
Canaille zwoegt, uw meesters moeten eten.
Als gij niet werkt, dan staakt het levensrad.*

Van Offel was het, die op de tonen van de Vlaamse Leeuw volgende woorden dichtte:

*Zij zullen hem niet hebben den groten werkersbond,
Gevormd door alle zwoegers van België's rijken grond...*

Deze versie werd in 1886 gedrukt in "Sociaal-democratische Lieder en Gedichten, 4e bundel, uitgave van de Belgische Socialistische Partij, afdeling Gent, aangeboden aan alle leden der B.W.P., vergaderd in congres te Gent." Of er was Edward Smol, die in 1893 op muziek van Offenbach een daverend gezongen stemrechtmars dichtte:

*Al op dek
Voet bij stek
Vooruit, Gentenaren
Uw koene scharen
Niet gebeefd
Wie hart nog heeft
En als men ons in 't kort geen stemrecht geeft
Welnu, al moest daarvoor de rotte boel in stukken springen,
Leve d'algemene werkstakinge!*

Daar werd dan nog de ongeschreven, republikeinse regel aan toegevoegd:

Of we gaan schele Pol (= Leopold II) zijn hoofd afwringen.

Dit lied was het, en ook het Canaillelied en vele andere liederen nog, die in 1893 en de daaropvolgende jaren in een steeds in omvang toenemende Eén Meistoet weerklonk. Te Gent en in zo veel andere steden werd Eén Mei een zinderende hoogdag, feestend en strijdend tegelijk. Alhoewel pas nu de oproep van Marx en Engels "Proletariërs aller landen verenigt U" weerklonk waren er binnen de Tweede Internationale vele verschillen in ontwikkeling en in opvattingen over wezen en strategie van het socialisme. Zo ontstonden er ook vele verwachtingen over de rol en de betekenis van Eén Mei, maar het belette niet dat hij voor iedere socialist die ene dag werd.

De dichters bleven er door gefascineerd, maar de poëtische waarde moest helaas vaak wijken voor de propagandistische slagkracht. C.S. Adama van Scheltema (1877-1924) bij voorbeeld wou als dichter bewust een groter publiek bereiken, maar zijn Eén Mei-gedichten werden er niet beter om. Lees uit *Stilte en Strijd* deze passus:

*Aan ons is de komende tijd!
Ons, ons is de nieuwe tijd!
O heerlijk toekomstige tijd
Wij voele 'U nabij
Den eersten Mei!*

Het was alsof hij met een overdaad aan uitroepingstekens een droombeeld van een ter plaatse trappend leger wou vertolken.

Zoete karamellenrijmelarij vond men ook bij de in partij-opdracht schrijvende dichters, zoals de verdienstelijke Gentse onderwijzer Aimé Bogaerts (1859-1915), wiens Eén Mei-liederen tot flink na de Tweede Wereldoorlog nog op de Meifeesten werden gezongen.

Van hem twee voorbeelden uit 't *Is Mei* en *Ons Meilied*:

1. *Als ene zon, begloor ons dichte scharen
En breng geluk een stond op 't werkerspad
O, Lieve Mei, o Feest der Proletaren,
U zij ons groet uit land, uit dorp en stad.*
2. *'t Is Mei in 't land!
Van strand tot strand
klinkt 't machtig woord
dat 't hart doorgloort.
Vereend zijn wij
't Is Mei! 't Is Mei.
Vereend zijn wij,
't Is Eerste Mei.*

Het was zeker niet van hetzelfde gehalte als de verzen van een René De Clercq (1877-1932), die in zijn bundel *Toortsen* (1909) schreef:

*Ik heb ogen gezien, ik heb taal gehoord.
Daar was vuur in de blikken en staal in het woord...*

René De Clercq behoorde al tot een iets jongere generatie van kunstenaars en intellectuelen, die tot het socialisme kwamen in de jaren kort voor 1914. Het waren toen jaren van bitsige ideologische ruzies en scheuringen binnen de partijen van de Tweede Internationale en dit tekende ook de relatie van de kunstenaar tot de socialistische beweging.

De thematiek van Eén Mei week voor het onoverbrugbaar wordende conflict tussen de reformistische en sociaal-demokratische weg enerzijds en de onverzettelijke revolutionaire strekking anderzijds. Alhoewel de gevolgen van de Eerste Wereldoorlog deze kloof definitief bezegelde en er een fundamentele onverzoenbaarheid, zelfs bittere vijandschap groeide tussen socialisten en communisten, bleven dezelfde symbolen in beide kampen aanwezig: hetzelfde hooglied, de Internationale; dezelfde hoogdag, Eén Mei.

Een gemeenschappelijk verleden is er een verklaring voor, maar ook deze heel bijzondere atmosfeer van oorlogshaat en intens verlangen naar een sociaal rechtvaardiger wereld die zo vele geesten beving in de jaren 1917-1921. De kunstenaarswereld kende opnieuw een verhevigd engagement in de socialistische idealen en het Eén Mei-thema kwam er weer vaker aan bod.

Het zou een boeiend onderzoekstema zijn om dit kunstenaarsprofiel en de behandelde thema's verder uit te diepen. Daar bestaan wel reeds aanzetten toe, maar we kennen minder hoe deze enorme creatieve golf in de jaren twintig is uitgedeind en hoe de nu scherp tegen elkaar staande socialistische en communistische bewegingen de geëngageerde kunststrichtingen in de eigen propagandaschoot wilden rekupereren.

Ter inleiding van dit algemeen overzicht van honderd jaar Eén Mei wou ik tenslotte alleen maar een facet belichten van de in poëzie vertaalde geest van deze feest- en strijddag.

Ter afsluiting wil ik nog het voorbeeld aanhalen van de Nederlandse zussen Margot en Marie W. Vos die vanaf 1917 en doorheen gans het interbellum de meest opgemerkte dichtersessen van het Eén Mei-thema zijn gebleven.

In maart 1917 publiceerde Margot Vos haar bundel *De Nieuwe Lent'*. De meeste gedichten stonden bol van revolutionaire lyriek waarin de strijd voor betere tijden een mystieke, religieuze dimensie kreeg. Eén gedicht heet *verrijzenis* en zij schrijft:

*Wij vieren het Pinksterfeest der tijden waarin ons wezen herboren
wordt.....*

En in haar *Meizang* zijn de slotregels als een gebed:

*Zegen ons Mei, laat de zwijgende zaden
Ruischen uit onze gehavende ziel!
Groeter dan ooit worde uw kracht kameraden!
Schooner dan ooit zijn de scheem'rige paden,
waarin het licht van den Meimorgen viel.*

In de jaren '20 kwamen Margot en Marie Vos sterk onder de druk van de ideologische zuiverheidsidealen, zoals die zowel in België als in Nederland beleden werden in de Arbeidersjeugdcentrale. De inspiratie voor de Arbeidersjeugdcentrale kwam vooral van de Oostenrijkse en Duitse kameraden en de grondtoon was een sterk ethisch socialisme en een grote liefde voor de natuur. Vier korte voorbeelden ter afsluiting geven zeer goed deze mentaliteit weer:

1. *Toen kraaide de haan, de hemel scheurde
in roode helften, een merelrij
stoof op uit de slaapdronken bosschen
De morgen in: 't was d'eerste Mei.
(openingsregel van de Eerste Mei van Margot Vos)*
2. *Weer kleur aan de gronde, weer glans aan 't hout,
Kameraad, kameraad, ben je strijdens rêe?
Als de Meiwind over de vlakke waait,
Moet je vaandel staan in de bloemenzee.
(laatste regels van Meilied van Margot Vos)*
3. *Omkranst de vlaggen, omwoelt de vanen
met bonte bloemen, met bloemen van Mei.
De vlaggen zijn onze liefste panden
Draagt ze nu hoog in de lucht voorbij?
(De Vlaggen van Marie W. Vos)*
4. *Meie, komt gij weer ons harte ontroeren
Binden ons weder in 't blinkend gareel
Van uw gestrengelde bloemrige snoeren,
Bannen ons leed met uw klinkende keel?
(Meilied van Marie W. Vos)*

De A.J.C.-ers zijn wellicht de hevigste en meest overtuigde voorstanders geweest van de bezielde en strijdlustige Eén Mei. Zij vooral ook waren het, die na de jaren ontreddering, ontbering en verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog, de fakkel doorgaven en vanaf 1945 weer kleur en zang gaven aan de herboren Eén Mei.

Het is aan deze creatieve inspiratie, aan dit idealisme en aan deze vrijheidsdrang dat ik heel in het bijzonder denk bij dit prachtig overzicht van Eén Mei's eeuwfeest.

BELGISCHE WERKLIEDENPARTIJ

RiK

EEN MEI 1932

Crisis en oorlogswaanzin bedreigen de menscheid met ondergang.

Alleen de vereeniging van alle arbeiders is bij machte het Socialisme te doen zegevieren en meteen de beschaving te redden.

Laaf ons befoogen voor het invoeren van de **40-urenweek**, voor den triomf van den **ARBEID**, voor **Ontwapening** en voor **VREDE!**

DRUK J.E. GOOSSENS N.V. BRUSSEL

DE ALGEMEENE RAAD
DER B.W.P.

Affiche, Belgische Werkliedenpartij, 1 mei 1932